

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Չինաց կայսերաց անցուցած առօրեայ
կեսերը :

Հետեւեալ տեղեկութիւնս գաղղիա-
կան օրագրի մը մէջ կը կարդանք :

Չինաց կայսերաց վիճակը անանկ
անտանելի է, որ թէպէտ Նրկնային
կայսերութեան գլուխը միահեծան տէր
է երկրին և բացարձակ իշխանութիւն
ունի իր հպատակներուն վրայ, սակայն
քան զամէն մարդ աւելի գերի է ինքը
այն անհամար կապերուն պատճառաւ՝
որոնցմով պարաւանդեալ է իր բարձր
աստիճանաւը : Կախ առաւօտեան քը-
նոյն անուշութեան համը ոչ երբեք
կ'առնէ կայսրը . ժամը չորսէն առաջ՝
ներքինի մը զարթուցիչ ժամացոյցի պէս
կու գայ կանթեղով մը քունէն կ'ար-
թընցընէ զինքը . ետքը ծառաները կու
գան թէյով : Հագուելէն ու թէյը խը-
մելէն վերջը, կայսրը իրեն ներքնասե-
նեակը կ'երթայ, ուր թղթերու դէզ
մը բարձրացած կը գտնէ : Պէտք է որ
անոնց ամէնը աչքէ անցընէ, և իր հա-
ւանութիւնը կամ տհաճութիւնը ցու-
ցընէ՝ թուղթը ծալելով կամ եղնգով
գիծ մը քաշելով անոր վրայ . իր ներքին
խորհրդականները գրի վրայ կ'առնեն
մէկէն իր կամքն ու իր ակնարկութիւնը :

Եւս միջոցիս, թէպէտ հազիւ կա-
տարեալ առաւօտ եղած կ'ըլլայ, գա-
հոյից սրահը կը լեցուի մանտարիններ-
ով . երբոր կայսրը կու գայ հոն, բոլոր
առաջիկայ եղողները իրեք անգամ կը
չօքին ու զլուխնին գետին կը զարնեն :
Ինքնակալը ամենուն հետ պէտք է խօ-
սի, կամ ուղղակի՝ երբոր նշանաւոր անձ
մըն է գիմացինը, և կամ իր դռնապան-
ներուն ձեռքով՝ որոնք բարձր ձայնիւ
հարցմունքներն ու պատասխանները կը
հաղորդեն, երբոր աւելի ստորին կար-
գի անձինք են : Ըստ անգամ կը հան-
դիպի որ այս խօսակցութեան միջոցը
երկար կը տևէ . որովհետեւ այս ժամուն

որոշուած է որ գան նոր հաստատուած
մանտարիններն իրենց շնորհակալու-
թիւնը յայտնելու, և երեսէ ինկած
մանտարիններն ալ գան ծանուցանեն
որ արժանաւոր էին այն պատժոյն՝ զոր
կայսրը տուեր է իրենց, և իմացընեն
միանգամայն որ ամենեւին ոխ պահած
չեն այս բանիս վրայ և հաւատարիմ
հպատակք են :

Եւս Եօթնին կայսրը կ'առանձնա-
նայ նախաձաշն ընելու համար . և ու-
րովհետեւ ոչ ոք կը գտնուի իրեն հաւա-
սար, անոր համար ոչ ոք երբեք սեղա-
նակից կ'ըլլայ իրեն : Ինչպէս որ քնոյ
կողմանէ ազատ չէ, այսպէս է նաև կե-
րակրոյ կողմանէ ալ . ոչ եթէ իր ուղած
ու ախորժած կերակուրները կը բե-
րուին սեղան, հապա օրինաց սահմա-
նածները, որ ըստ եղանակաց կը զանա-
զանին . ժամանակէ առաջ արուեստով
հասունցած պտուղներն ու կանաչեղէն-
ները բացարձակապէս արգիւտած են
իրեն . նոյնպէս անոնց երախայրիքը ոչ
երբեք կայսերական պալատը կրնան
մտնալ : Եւս նախաձաշէն ետքը՝ կայս-
րը երկու ժամ ազատ է, և այս միջոցիս
մէջ թէ որ ուզէ կրնայ քնանալ, կամ
պարապ կենալ : Ետոյ նորէն կը դառ-
նայ իր ներքնասենեակը, և տէրութե-
այլ և այլ պաշտամանցը մէջ մաս ունե-
ցող մանտարիններ պատրաստ են իր
հարցմունքներուն պատասխան տալու
և հարկաւոր եղած տեղեկութիւններն
հաղորդելու իրեն : Եւս աշխատութե-
թամբուն մէջ մի միայն ազատութիւն
ունի նէ կայսրը այս է՝ որ կրնայ երբեմն
երբեմն թէյ մը խմել :

Ինչ խստութեամբ որ որոշուած է
նախաձաշին կերակրոյ ցանկը, նոյնպէս
բռնադատեալ է կայսրը ձաշի ժամա-
նակ իր առջևը դրուած կերակուրներն
ուտելու : Նաչէն վերջը քիչ մը ատեն
զուարճանալ թոյլ տրուած է իրեն . կըր-
նայ երթալ իր պարտէզներուն մէջ քա-
լել, կամ իր ընտանեաց քովն սփոփիլ :
Եւս անոնց նախընթիք ըրած միջո-
ցը, պիտի յանձն առնէ ներկայ ըլլալ
միայն և կայսերական գերդաստանին

իշխանազանց իրարու պտուղներ կամ ուրիշ ու իցէ ուտելիք ընծայելը տեսնալ, առանց ամենեւին անոնց դպչելու: Իրիկուն՝ երբոր արեգակը կը մտնէ, կայսրն ալ, որ անոր հաւասար կը սեպուի, ուզէ չուզէ պէտք է անկողին մտնայ:

Եւս է ահաւասիկ Չինաց կայսեր ամենօրեայ անցուցած կեանքն ու ըրած սովորական շրջանը, ի բաց առեալ տօներու սակաւաթիւ օրերը. և սակայն անոնք ալ աւելի ծառայութեան օրեր են իրեն համար՝ քան թէ ազատութեան, որովհետև հանդէսներու ժամանակ նոր նոր պարտքեր կ'աւելնան իր վրայ: Եւելի ցաւալին այն է՝ որ և ոչ ճամբորդութիւն մը, թէ և փոքրիկ, կրնայ ընել. որովհետև Չինք կը համարին թէ կայսրը իր պալատին մէջ կեցած միջոցը, որ աշխարհին կեդրոնը կը սեպուի, Երկնային Վայսերութեան հոգին է, և չորս դին հաւասարապէս կը բաշխէ ու կը հասցընէ իր ամենակարևոր ազդեցութիւնը. որով իրեն արգիլուած է տեղէն շարժիլը, որպէս զի չըլլայ որ գաւառ մը զրկուի այս շնորհքին սովորական չափէն:

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մագդաղիկէ: (Տես էջ 19)

Բ

Նոյն իրիկունը, նոյն ժամուն, տը Սալգրավէր ծեր ասպետը գաւթին մէջ նստած էր, և իրեն ընկերութիւն կ'ընէր Ֆրէզնը պառաւ մարգիզուհին, որուն մերձաւոր դղեակը հովտին խորը կ'երևար Սիեն գետին ափանցը վրայ բարձրացող կաղամախեաց դեռ կանաչ տերևներուն մէջէն: Եւս երկուքը ախորժանօք կը խօսակցէին իրարու հետ անցեալ ժամանակներու վրայ, որովհետև իրենց տարիքին՝ կեանքն ուրիշ բանով լուսաւորուած չէ, բայց եթէ այն

տժգոյն և քաղցր ցոլացմամբ՝ որ յիշատակ կը կոչուի:

Մարգիզուհին և ասպետին իրարու հետ ունեցած մտերմութիւնը շատոնցուան բան էր: Սագաւորութեան դէմ ելած առաջին աղմուկներուն միջոցը, Ֆրէզնը մարգիզը պատշաճ սեպեց իր կնոջն հետ մէկտեղ երթալու քանի մը ամիս ճամբորդութիւն մը ընելու հռենոսի ափանց վրայ, բողոք մը համարելով իր այս ճանապարհորդութիւնը Վաղղիոյ մէջ հանդիպած գործոց դէմ, և վաւերական վկայութիւն մը մեծարանաց և սիրոյ առաւելումն Սրբոյն Սուրբիկոսի. և Սալգրավէր ասպետն ալ ուզեց ընկերակից ըլլալ անոնց: Յայտնի է ամենուն թէ ինչ վերջ ունեցան նոյն ատենները այս քանի մը ամսուան ճամբորդութիւնները, և թէ ինչպէս մեծաւ մասամբ զօսանքէ երկար և դառն աքսորանքի մը փոխուեցան: Մեր իրեք ճանապարհորդները անանկ հաստատութեամբ մտքերնին դրած էին շուտով դառնալու, որ հազիւ տարուան մը ծախքերու համար հարկաւոր եղած դրամն առած էին հետերնին: Երբոր անիկայ լմնցաւ, երբոր իրենց ազամանդները ծախեցին և զարդերն ստակ ըրին, անծանօթ երեսօք Վիւրեմպէրկ գացին, և աղքատաբար զետեղուեցան հոն, և ապրելու ճարերնին հոգալու վիճակի մէջ ինկան: Տը Ֆրէզնը և տը Սալգրավէր պարոնները վշտացեր և վհատեր էին այս դէպքէն: Սակայն, ինչպէս որ միշտ ասանկ կը հանդիպի, կ'ինն օրինակ տուաւ անոնց համակամութե, քաջասրտութեան և անվեհեր գործունէութեան: Երբոր երկու բարեկամներն անձկութեամբ կը հարցընէին իրեն թէ ինչ ճամբայ պէտք էին բռնել, «Նշխատինք, աշխատինք», պատասխանեց կ'ինն անխուով կերպարանքով: Վապարանկարի՝ և կ'իտուածանկարի մէջ ճարտար ըլլալով ինքը, սկսաւ դաս տալ և դէմքեր նկարել. և իր թշուա-